

Вихідні дані: Рускуліс Л. Формування ідентичності майбутнього вчителя української мови. Матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасна гуманітаристика» (м. Переяслав-Хмельницький, 13 жовтня 2017 року). Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.), 2017. Вип. 3. С. 100-102.

С. 100

ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано проблему професійної ідентичності майбутнього вчителя української мови, роль професійного відбору й профорієнтаційної роботи, охарактеризовано варіанти ідентичності, окреслено процес рефлексії, що переплітається з когнітивними новоутвореннями, зміною соціальних ролей, потребою подолання внутрішніх конфліктів, з'ясовано механізм ідентифікації – уособлення.

Ключові слова: *ідентичність, професійна ідентичність, рефлексія, уособлення.*

The article analyzes the problem of the professional identity of the future teacher of the Ukrainian language, the role of professional selection and career orientation, describes the variants of identity, outlined the process of reflection, interwoven with cognitive neoplasms, the change of social roles, the need to overcome internal conflicts, the mechanism of identification - the personification.

Keywords: *identity, professional identity, reflection, personification.*

Становлення нової системи вищої освіти, яка орієнтується на входження в європейський освітній простір, вимагає формування суб'єктності майбутнього вчителя української мови шляхом вивчення його індивідуальності й самоцінювання за час отримання освіти у вищому навчальному закладі. З огляду на таке положення пильної уваги вимагає студіювання й аналіз

психологічних умов для саморозвитку й самореалізації студента, щоб зважувати його особистісні якості й психологічний стан у процесі формування предметних компетентностей із дисциплін лінгвістичного циклу.

Однією із проблем дослідження студента в сучасній психологічній науці є дослідження його професійної ідентичності (Альбуханова-Славська К., Єрмолаєва О., Зливков В., Копилов С., Курганська Л., Лукомська С., Михайлюк Л., Федан О. та ін.). Її елементами «виступають потреби, інтереси, установки та інші сутнісні характеристики особистості, що реалізуються у процесі професійного шляху ... засобами ...стають відповідні знання і здібності, що забезпечують реалізацію активності, що спрямована на досягнення на досягнення професійної ідентичності», а для формування професійної ідентичності концептуальне місце посідає ритуалізоване спілкування [5, с. 24]. Керуючись зазначеними дослідженнями, визначаємо, що для майбутнього вчителя української мови – це вміння виступати перед аудиторією, красиво говорити й легко спілкуватися, активно слухати, реально й вагомо впливати мовленим словом у будь-яких життєвих та професійних ситуаціях, коли потрібно повідомити, поінформувати, проаналізувати, підбити результати, висловити власну точку зору, витлумачити, скритикувати, ефективно спілкуватися у різних форматах, або організувати й креативно скеровувати діяльність.

В. Зливков акцентує увагу на тому, що крім першої частини професійної ідентичності Я-особистості як продукту самосвідомості, який виступає результатом визначення людиною власної позиції в системі професійних стосунків, окреслюється проблема професійної придатності й професійного відбору [Там само, с. 26], що теж є важливим показником формування особистості майбутнього вчителя української мови.

С. 101

Тут велика вага повинна надаватися профорієнтаційній роботі й відбору вчителя-словесника, попереднє ознайомлення з особливостями фаху,

перспективами розвитку і працевлаштуванням. Однак на сьогодні під час зарахування абітурієнта враховуються лише рівень його успішності – результати складання зовнішнього незалежного оцінювання.

У психології визначаються варіанти ідентичності:

- *передвизначеність* – студент минає кризу ідентичності, приміряючи на себе досвід інших людей;
- *дифузія ідентичності* – відмова пошуку ідентичності, що виступає продовженням дитячих років;
- *мораторій* – вибудовування власної ідентичності, пошук істини «Хто я?», «Який я?»;
- *реалізована ідентичність* – позитивне завершення кризи ідентичності (виникнення самототожності) [3, с. 183].

Формування ідентичності тісно переплітається з рефлексією, чітко окресленою когнітивними новоутвореннями, зміною соціальних ролей, потребою подолання внутрішніх конфліктів. Студент самоусвідомлює себе як суб'єкт навчальної діяльності, самостверджується в студентському колективі, прагне повною мірою розкрити для себе світ. На розвиток рефлексії й самосвідомості впливає декілька факторів: новий соціальний статус; зміна виду діяльності; нові форми діяльності; розширення соціального оточення, сфери контрастів; досягнення віку юридичної та громадянської зрілості [4, с. 288]. Молода людина займає нове становище в суспільстві – стає студентом вишу, створюючи потенційний базис майбутніх висококваліфікаційних педагогічних кадрів та осягаючи необхідність оволодіння лінгвістичними дисциплінами, передбаченими навчальним планом спеціальності; суттєво змінюється її навчальна діяльність (від школяра до здобувача вищої освіти, а в подальшому до вчителя української мови) й відповідно форми роботи (від шкільного уроку до лекцій, семінарських та практичних занять); велика частка припадає на самостійну, навчально- та науково-дослідницьку роботу, що дозволяє просліджувати інновації в лінгвістиці й освіті. У цей період змінюється соціальне оточення студента: з'являються нові друзі, а отже, й нові уподобання,

більш виразно проявляються соціальні ролі дорослої людини: професійно-трудова, гендерні, батьківські та ін.

Нового розвитку в юності набуває *усоблення* як механізм ідентифікації. Студент прагне обмежити свій неповторний світ від втручання як чужих, так і близьких йому людей, щоб через рефлексії закріпити власну позицію, свою індивідуальність, реалізувати домагання на визнання в житті й у професії [2, с. 270]. Життєві домагання реконструюють часову перспективу людини, виступаючи соціально-психологічним ракурсом «глядіння» в майбутнє, способом моделювання омріяного «завтра» та специфічним ставленням до життя. Виникає потреба жити достойно, тобто аналізувати майбутнє, проектувати його, оцінювати свої потреби й здібності, досягти високого рівня задоволення власним життям, актуалізувати особистісний потенціал. Життєві домагання оцінюють

С. 102

та корегують власні можливості, моделюють перспективи розвитку особистості, стимулюють до особистісного зростання й самореалізації, регулюють плин життя. Це спонукає до розуміння власної особистості, яка сприяє розвитку наполегливості в досягненні мети. Для дієвості того чи іншого домагання значення має його спрямування [1]. З огляду на досліджувану проблему звертаємо увагу на професійне спрямування, в основі якого – оволодіння професією педагога та успішний вихід на ринок праці. Оскільки абітурієнти приходять до вишу з власними проектами й поглядами на життя і майбутню професію, основне завдання викладача розвинути в них бажання саморозвиватися й самостверджуватися, постійно розширювати власний кругозір, удосконалювати й клопітливо вести пошук нових форм, методів, прийомів і засобів навчання, тобто направити в русло руху вперед у ногу з часом.

Отже, формування професійної ідентичності передбачає, що молода людина приймає новий життєвий цикл, переосмислює ті реалії, що стають

частиною її власного життя, усвідомлює відповідальність за самостійне прийняття рішень щодо реального й гіпотетичного вибору майбутньої професії; беручи на себе певні зобов'язання та прагнучи контролювати власні дії, намагається адаптуватися, саморозвиватися й самореалізуватися в нових для неї умовах, покладаючись на власні сили й можливості; спираючись на власні уподобання і досвід близьких людей змальовує перспективи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Життєві домагання особистості. Монографія / за заг. ред. Т. М. Титаренко / К. : Педагогічна думка. 2007. – 456 с.
2. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2001. – 469 с.
3. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) : Навчально-методичний посібник / Валерій Миколайович Поліщук. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 330 с.
4. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – «2-ге вид., доповн. – К. : Академвидав, 2011. – 384 с.
5. Становлення ідентичності фахівця : [монографія] / Г. О. Балл, В. Л. Зливков, С. О. Копилов [та ін.]; за ред. В. Л. Зливкова. – К.-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 260 с.